

העובד הישראלי משכיל יותר, אבל בעל כישורי עבודה נמוכים

מחקר חדש של אוניברסיטת תל אביב ובנק ישראל, על פי נתוני סקר שנערך ב-OECD ובדק מיומנויות קוגניטיביות של עובדים, חושף כי אף שהישראלים לומדים הרבה שנים יחסית, איכות החינוך הרודה מובילה למיומנויות בסיסיות ופריון ברמה נמוכה

מיקי פלד 12.06.17 07:05

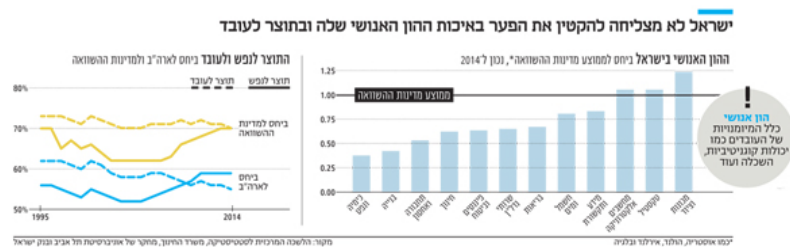
ישראל היא אולי מדינת הסטארט-אפ והסייבר, אבל דווקא רמת המיומנויות הנמוכה של מרבית האוכלוסייה היא שגורמת לפער האדיר ברמת החיים הכלכלית בינה לבין שאר המדינות המפותחות.

קראו עוד בכלכליסט:

- הכלכלן הראשי באוצר: הסיבה לפריון הנמוך של העובד הישראלי - חוסר יעילות
- קרנית פלוג: "המדיניות שלי עובדת. זו עובדה"
- עובדים הרבה ומייצרים מעט - איפה ישראל נמצאת במדד הפריון העולמי?

בשקלים זה נראה כך: התפוקה של העובד הישראלי נמוכה כל שנה בכ-100 אלף שקל לעומת התפוקה של העובד במדינות מפותחות שדומות לישראל. אם נניח שלאורך זמן יש קשר בין התפוקה של העובד לשכר שהוא מקבל, אז העובד הישראלי הממוצע מפסיד בשנה תוספת שכר של כ-40%. ההפסד הזה, מגלה מחקר חדש שעתידי להתפרסם בספר על הכלכלה הישראלית ב-20 השנים האחרונות, נובע בעיקר מההון האנושי הנמוך של העובד הישראלי בשילוב כמות נמוכה של מכונות וציוד.

המחקר של פרופ' משה חזן מאוניברסיטת תל-אביב ושי צור מבנק ישראל, שהוצג אתמול בכנס מיומנויות בשוק העבודה שערכה חטיבת המחקר בבנק, משתמש לראשונה בנתונים על המיומנויות הקוגניטיביות של העובדים במשק ובמדינות אחרות. זאת על מנת להבין מה הסיבה לכך שלמרות הגאווה של ישראל בהון האנושי שלה, היא לא מצליחה לסגור את הפער בתוצר לעובד בינה לבין מדינות מפותחות אחרות. המחקר מצא כי מקור הפער ברמת החיים הכלכלית בין ישראל למדינות מפותחות דומות נעוץ בפער שבין התוצר לעובד בישראל לתוצר לעובד במדינות האחרות.

הסיבה שהשניים התמקדו במושג שנקרא תוצר לעובד, שלרוב מכונה פריון העבודה, היא שזהו הפרמטר שמנקז לתוכו את הבעיות המרכזיות של המשק הישראלי. התוצר לעובד הוא השורה התחתונה שאליה מגיעים כשמכניסים לא רק את המיומנויות של העובד עצמו, אלא גם את איכות הציוד שהמעסיק מעמיד לרשותו, את מבנה הענפים השונים במשק ואפילו הוצאות חריגות של המדינה כמו על ביטחון. נגידת בנק ישראל קרנית פלוג הדגישה אתמול בכנס כי "מיצוי פוטנציאל ההון האנושי של כלל האוכלוסייה בישראל הוא המפתח להגדלת הפריון והצמיחה בטווח הארוך באופן שמכליל את כלל האזרחים".

זו לא הכמות - זו האיכות

כדי להבין עד כמה הפער בין ישראל למדינות מפותחות אחרות הוא גדול, צריך רק להסתכל על המספרים. הפער בתוצר לעובד בין ישראל לארה"ב, למשל, הוא 55%. המשמעות של המספר הזה היא שהעובד הישראלי הממוצע מייצר כל שעה בערך חצי ממה שמייצר העובד הממוצע בארה"ב. אבל השוואה של ישראל לארה"ב היא חוכמה קטנה, ולכן חזן וצור השוו

את ישראל לא רק למעצמה עולמית אלא למדינות עם אוכלוסייה קטנה יחסית ועם משק שמסתמך בעיקר על סחר חוץ, כמו אוסטריה, הולנד, אירלנד ובלגיה. ביחס אליהן הפער מצטמצם ל-30%. כלומר, העובד הישראלי הממוצע מייצר בכל שעה 70% ממה שמייצר העובד הממוצע במדינות האלו.

מה שלא היה ברור עד היום הוא מה בדיוק הסיבה שהעובד הישראלי מייצר פחות בכל שעת עבודה מאשר העובד הממוצע במדינות ההשוואה. זה מפתיע במיוחד כי כלל האצבע שתקף לגבי הרבה מדינות אחרות הוא שככל שרמת התוצר לעובד נמוכה יותר, כך היא תגדל בקצב גבוה יותר לאורך השנים מאשר במדינות עם רמה גבוהה של תוצר לעובד, אך בישראל זה לא קרה. ואף שקצב העלייה ברמת התוצר לעובד במדינות המפותחות באמת הואט עם השנים, המשק הישראלי לא מצליח לסגור את הפער.

שורה של מחקרים קודמים ניסתה לענות על השאלה למה זה קורה, בהם מחקר של משרד האוצר מלפני שנתיים שמצא כי כמות ההון הפיזי (מכונות, ציוד וכדומה) והרמה הטכנולוגית הנמוכה שלו מסבירים חלק גדול מהפער, אלא שגם ההסבר הזה הוא מעט בעייתי. זאת משום שאם תעשיין היה יודע שרכישה של מכונה חדשה תגדיל את התפוקה ואת הרווחים של המפעל שלו, סביר להניח שהיה קונה את המכונה הזו. אלא שכדי שהתפוקה תעלה, צריך גם שההון האנושי — המתבטא בכישורים השונים של העובדים שלו — יאפשר לנצל באופן מיטבי את המכונה החדשה.

צילום: ערן יופי כהן

מפעל במעגן מיכאל

זהו החידוש הגדול של חזן וצור. הם עשו שימוש בסקר ייחודי שערך ה-OECD ב-2014 וב-2015 בקרב המדינות החברות בו, כולל ישראל, שבדק את המיומנויות של העובדים במשק. הסקר, שנקרא PIAAC, לא בודק רק שנות השכלה כמו שהיה נהוג עד אז, אלא תחומים שנחשבו מאוד קשים לכימות, כמו מיומנויות קריאה וכתביה, חשיבה מתמטית והיכולת לפתור בעיות בסביבה טכנולוגית.

זהו שינוי דרמטי של בסיס ההשוואה בין ישראל למדינות אחרות. זאת משום שכשמשווים את שנות ההשכלה של העובד הישראלי לזה של עובדים במדינות מפותחות דומות, רואים שלישראלי יש יתרון של כ-11% במספר שנות הלימוד שלו.

התמונה האופטימית הזו מתהפכת כשנכנסים לעומק התוצאות של בדיקת ה-OECD. אז מגלים שזו לא הכמות של שנות הלימוד, אלא האיכות שלהן היא שמשאירה את ישראל מאחור. כך למשל, באוריינות קריאה ישראל ממוקמת בסקר במקום ה-28 מתוך 34 המדינות, באוריינות מתמטית במקום 29 ובפתרון בעיות בסביבה טכנולוגית במקום 24 מתוך 29.

מכיוון שנתוני PIAAC מאפשרים גם חלוקה לענפים, חזן וצור פירקו את הסקר לענפים הישראליים וגילו כי רק בארבעה מתוך 22 הענפים במשק ממוצע ההון האנושי בישראל גבוה באופן ברור מזה שבמדינות ההשוואה: ענף האלקטרוניקה, ענף הטקסטיל, ההלבשה העור וההנעלה, ענף המכונות והציוד וענף כלי ההובלה — כולם ענפים שמייצאים לפחות שני שלישים מהייצור שלהם ולכן נדרשים לתחרות קשה מאוד בחו"ל. ומכאן גם נדרשים לעבוד עם טכנולוגיה חדשה ועם עובדים בעלי הון אנושי גבוה יחסית.

בכל שאר הענפים מצבנו רע. חישוב שביצעו חזן וצור מגלה כי בממוצע הכללי המיומנות לעובד בישראל היא רק 73% מזו של העובד הממוצע במדינות ההשוואה. חזן וצור מצאו שאם היינו סוגרים את הפער במיומנויות העובדים, התוצר לעובד בישראל היה מצטמצם ב-17% מתוך ה-30%. כלומר, אם היינו סוגרים את הפער במיומנויות בין ישראל למדינות ההשוואה, הפער בתוצר היה מצטמצם ב-20.5%–24% וכמעט נסגר לחלוטין.

אם זה לא מספיק, מצב המשק הישראלי הוא בעייתי גם כשמשווים את כל מלאי ההון הפיזי אל המצב במדינות ההשוואה. בממוצע של כלל הענפים במשק הישראלי, מדובר על מחצית מכמות ההון הפיזי. גם כאן, הענפים שבולטים לטובה הם אלו שמתחרים בחו"ל ובעלי הון אנושי ברמה גבוהה, בעוד כל השאר משתרכים הרחק מאחור.

אבל מה שחדש במחקר הוא שלפי הבדיקה שנערכה, אם ההון האנושי בישראל היה סוגר את הפער מול מדינות ההשוואה, אז גם הפער בהון הפיזי היה עשוי להצטמצם, ולו משום שכשהמיומנות של העובדים עולה משתלם למעסיק להשקיע בצידוד חדש. לפי החישוב, במקרה כזה סביר להניח שהפער היה מצטמצם ברמה של 3.5%–7% תוצר.

"ישראל נחשבת בצדק לאומת סטארט-אפ, אך מתברר שהכישורים הבסיסיים של כוח העבודה פחותים מאמת המידה שמציבות מדינות עשירות מאיתנו", מסביר צור. "תוצאות המבחנים הבינלאומיים של תלמידי ישראל אמנם מאותתות על כך זמן רב, אך קיוונו שהשכלה הנרחבת, איכות המחקר האקדמי והמקוריות הטכנולוגית מפצות על כך. תוצאות סקר המיומנויות מלמדות שלא כך הדבר: דרוש שיפור יסודי באיכות החינוך באמצעות הגברת הרכיב הפדגוגי בגני הילדים, הקצאת מקורות לשיפור של ממש בהישגים של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך ועוד".